

ми переможемо, збереться й покаже, що наш гімн – дзеркало народу.

Список використаних джерел

1. Ситник А. А. Гімн. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. Т. 1 : А–Г / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. С. 590.
2. Чисніков В. М. Чубинський Павло Платонович. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. Т. 6 : Т–Я / Редкол : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2004. С. 349–350.
3. Кампо В. М. Гімн державний. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. Т. 1 : А–Г / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. С. 590.
4. Історія держави і права України : курс лекцій / В. М. Щербатюк (кер. авт. кол.) та ін. / За ред. В. М. Щербатюка. Київ : Фенікс, 2018. 496 с.
5. Дурнов Є. С., Кривицький Ю. В., Сокур Ю. В. Історія держави та права України: термінологічний словник. Київ : Гельветика, 2019. 192 с.

Хохлюк Віола Юрївна,

*здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

*Федоровська Наталія Володимирівна,
старший науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем превентивної
діяльності та запобігання корупції
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ*

РОЛЬ ПРАВА В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

Право та демократична держава є взаємодоповнювальними поняттями. Слід зазначити, що лише за демократії у світі, хоча не у кожному разі, забезпечується поява законів, що формують правову державу. Демократія та право є таким чином універсальними соціальними цінностями,

які перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Причому демократія, як форма політичної та соціальної організації суспільства і держави, не може функціонувати, якщо вона не діє в рамках права та закону.

Демократія та право є динамічними явищами, які мають як спільні риси, закономірності розвитку та функціонування, і відмінності. Загальне, характерне для демократії та права, виражається в загальній природі, яка являє собою загально соціальну потребу в самоорганізації, самоврядування та саморегулювання, а також у необхідності упорядкування відносин між суспільством та державою. Поняття демократії має безліч інтерпретацій у роботах філософів, юристів, вчених-правознавців. Так, наприклад, концепція ліберальної демократії, основоположником якою є Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, має на увазі, що «в демократичній державі обов'язково мають реалізовуватись принципи пріоритету свободи особистості перед суспільством та державою, невтручання держави в особисте життя громадян, парламентаризм, поділ влади, верховенство права» [4, с. 52].

Концепція колективістської демократії є повною протилежністю ліберальної концепції, оскільки основною ідеєю тут є колективні форми життєдіяльності та розуміння прав і свобод; пріоритет держави над особистістю; загальна політична мобілізація [2, с. 2].

Демократія немислима за своєю природою поза правовою формою, а право набуває всебічного розвитку лише за умов демократичної держави. Демократія створює найбільш сприятливі умови реалізації права на здійснення влади народу та визнання прав людини найвищою цінністю в державі. Право відіграє значну роль у політичному процесі, що підлягає суворій юридичній регламентації. Поза нормативним правовим регулюванням демократія може мати зворотний ефект і перерости або в авторитаризм, або в тоталітаризм. Тобто по суті чим більше регламентований політичний процес, тим стабільніша демократія; що більше юридично фіксованих каналів політичної участі, тим ефективніше та повніше відбувається виконання інтересів суспільства та, отже, вищий рівень демократії у державі. При цьому, однак, слід зазначити неприпустимість спрощеного розуміння значення права у демократичній державі.

Незважаючи на те, що верховенство прав і свобод людини є ключовим принципом, а Конституція України [1] є гарантом дотримання прав людини та громадянина, деякі права людини можуть бути обмежені у процесі життєдіяльності. В умовах демократичної держави допускається обмеження прав людини, наприклад, запровадження особливих правових режимів (надзвичайний та воєнний стан).

У демократичній державі право виступає оцінним критерієм політики глави держави, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Прийняття будь-якого рішення компетентним органом влади здійснюється відповідно до законодавства та не допускає порушення прав, свобод та законних інтересів громадян демократичної держави.

Якщо будь-який документ порушує права громадян, то він може бути скасований, а громадяни держави мають право внести пропозицію щодо удосконалення та усунення недоліків у тому чи іншому рішенні представників влади у демократичній державі.

Не можна не відзначити, що «однією з ключових ознак демократичної держави є система стримувань і противаг, яка виражається у розподілі влади» [3, с. 21]. Даний принцип має на увазі незалежність гілок влади, кожна з яких у межах своєї компетенції здійснює управління державою та приймає певні рішення, які торкаються інтересів громадян демократичної держави. Для регулювання діяльності подібної системи управління необхідний жорсткий правовий інструментарій, який включає ряд правових приписів, що регламентують коло повноважень кожної з гілок влади. Встановлення такої системи управління передбачає створення масиву правових документів, суворе дотримання яких дозволить представникам влади не допускати порушення прав, свобод та законних інтересів громадян демократичної держави.

Базисом побудови демократичної держави є принцип законності, який проголошується у всіх нормативних правових актах. Це стосується і здійснення правосуддя, кримінального та адміністративного судочинства, і порядку розгляду звернень громадян, як способу самозахисту при вирішенні проблем, що виникають у громадянина.

Усі ці суспільні відносини, що виникають між представниками органів державної влади та народом,

ґрунтуються на правових нормах та регулюються відповідними правовими розпорядженнями, нормативно-правовими актами.

Тобто реалізація правових норм здійснюється в умовах розвиненої демократичної держави, де принцип законності дотримується неухильно, а існування демократичної держави відбувається тільки в рамках права та неухильного дотримання правових норм, спрямованих на реалізацію прав, свобод та законних інтересів громадян цієї держави.

Таким чином, сучасні уявлення про роль права в демократичній державі складається з трьох основних складових: 1) прав людини, ступінь реалізації яких зумовлює соціальний клімат у суспільстві; 2) демократії, як форми управління державою, в якій верховенство закону є умовою, що гарантує верховенство права і свободи людини і громадянина; 3) норм суспільного життя та їх виконання.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996; в редакції станом на 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 03.11.2022).

2. Кабанець О. С. До питання про деякі теорії демократії. *Держава і право: Юридичні і політичні науки*. 2012. Вип. 58. С. 72–77.

3. Москальчук Ю. Г. Система стримувань і противаг як ефективний засіб досягнення взаємодії у роботі органів законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Вип. 16. С. 19–23. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/16-2020/5.pdf> (дата звернення 03.11.2022).

4. Федоришина К. Криза класичної концепції ліберальної демократії в умовах сучасних викликів. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2021. № 24 (4). С. 48–55. URL: <https://doi.org/10.15421/172138> (дата звернення 03.11.2022).